

FJÄRDE VÄRLDEN

Föreningen 35 år

Nr 1 2019 80 kr Ursprungsfolk och etniska minoriteter

Brasiliens nye
president vill odla upp
delar av Amazonas där
ursprungsfolk lever

Intervju med
Julia Engström
Palacios från
Peru

FJÄRDE VÄRLDEN

Föreningen Fjärde Världen
Solidaritetshuset
Tegelviksgatan 40
11641 Stockholm
post@f4world.org
www.f4world.org
http://fjardevarden.nyblogg.se/
https://www.facebook.com/groups/
fjardevarden/
Organisationsnummer 802015-2636
Plusgiro 479 54 91-2
Tel 073-6676439

Redaktion:

Henrik Persson, ansvarig utgivare
Ola Persson, ordförande
Elisabeth Christell
Rolf Ericsson
Ingrid Jonsson

Layout: Elisabeth Christell

Ekonomi: Ingrid Jonsson

Prenumeration 4 nr/år: 250 kr

För pensionärer, arbetslösa
och studenter: 160 kr

För institutioner: 280 kr

Stödprenumeration: 350 kr

Medlemskap: Är inkluderat i prenu-
merationen.

Tryck: Myran Grafiska, Varberg 2019

Upplaga: 700 ex

ISSN 0282-258

Tidningen ges ut av Föreningen
Fjärde Världen. För innehåll och åsik-
ter ansvarar de enskilda skribenterna.
Den som lämnar material till Fjärde
Världen anses ha gett sitt tillstånd
till publicering på vår hemsida och
Facebooksida samt i Globalarkivet.

Aktuellt:

*Kvinna från banni-folket i
Kutchområdet i Gujarat, Indien.
Foto: Chris/Wikimedia Commons*

Ursprungsfolk i Indien hotas av tvångsflyttningar på grund av naturskydd

7 miljoner som hör till ursprungsfolk
i Indien hotas av tvångsflyttningar
ur sina egna skogar från och med den
24 juli i år. Högsta domstolen hänvi-
sar till en petition från naturskyddsor-
ganisationer som orsak till "ätgärden".

Organisationer i hela världen, däri-
bland **Fjärde Världen**, **Amnesty** och
IWGIA, kräver att Indiens premiär-
minister omedelbart drar in Högsta
Domstolens beslut.

RÄTTELSE:

I Fjärde Världen 3-4/18, resereportaget från Polen, sidan 19, föll följande
bildtext bort:

*Slawomir Kapralski, sociolog (vä) med Ola
Persson från Föreningen Fjärde Världen.*

Foto: Henrik Persson

www.f4world.org f.varlden@gmail.com

Vi finns på Facebook!

Innehåll

Ledare.....	3	Minoriteters mat: Palt.....	15
Intervju: Julia Engström Palacios.....	4-7	Resebrev från Vietnam.....	16-17
Notiser.....	8-9	Utställning: Britta Marakatt-Labba - Historia i stygn.....	18-20
Universitetsnytt.....	10	Bokrecension: "Pow Wow".....	21
Notiser.....	11	Föreningsnytt.....	22
Älskade muminsmugg.....	12-13		
Tornedalska barn skickades till södra Sverige.....	14		

Omslagsbild:

Nova Esperança, baré-folket,
Cuieirasfloden, Amazonas,
Brasilien.

Foto: Daniel Zanini H.

WWW.

GLOBAL-

ARKIVET.SE

En hel del artiklar från tidigare num-
mer av Fjärde Världen kan du hitta
på Globalarkivet.

Brasiliens nye president Jair Bolsonaro:

”Det är synd att Brasiliens kavalleri inte var lika effektivt som det amerikanska i att utrota alla indianer”

Det är Brasiliens nye president, högerpopulisten Jair Bolsonaro som uttalar sig! En militär och vapenförespråkare har kommit till makten och vill nu helst utrota delar av landets egen befolkning, landets urfolk. Är detta möjligt och sant? Ja, tyvärr!

Brasilien, ett av jordens största och mest resursrika länder, med en befolkning på 200 miljoner, har nu fått en rasist till president. Under sin valrörelse sa han bland annat ”Om jag blir president kommer det inte att vara en centimeter mer för urfolksterritorier”.

Brasiliens ekonomi är skakig och det vill Bolsonaro lösa genom att odla upp delar av Amazonas där olika urfolk lever!

”Erkännandet av urfolkens territorier är ett hinder för lantbruksindustrin”. Varför bry sig om några urfolks spillror då man kan få ett lands ekonomi på fötter genom att kalhugga Amazonas och odla exportvänliga jordbruksprodukter och bygga ut vattenkraften för export?

Presidenten har många vänner i landets mäktiga jordbruksindustri. En av Bolsonaros första åtgärder som president var just att slå samman jordbruks- och miljödepartementen. Detta har ledare för urfolk i Amazonas reagerat starkt på då de nu befärrar att bli av med den mark de redan till-

delats då jordbruksdepartementet tar över ansvaret för frågor om mark som urfolk gör anspråk på.

”Dödsstöt åt FUNAI”

Den brasilianska myndigheten för urfolk heter FUNAI (Nationella indianstiftelsen) och bildades 1967. FUNAI ska tillvarata indianska intressen och kulturer. Urfolksområden ska försvaras mot intrång av utomstående. Bolsonaro hotade under valrörelsen att ”utdelar en dödsstöt åt FUNAI. Det finns ingen annan väg. FUNAI är värdelöst”.

Det finns 305 urfolk i Brasilien vars överlevnad nu är hotad. Presidenten påstår att ”indianer luktar, är outbil-

dade och pratar inte vårt språk” och ”Vill man träffa indianer kan man åka till Bolivia” och menar att inga andra ska bry sig om och oroa sig för vad som händer i Brasilien. Bolsonaros linje är att det handlar om interna problem för Brasilien och Amazonas är brasilianskt territorium.

Men vi i föreningen Fjärde Världen oroar oss djupt och vi kommer inte att acceptera att något sådant sker. Vi kommer i tidningen att följa utvecklingen i Brasilien genom artiklar och på annat sätt visa motstånd i försvaret av urfolkens rätt till överlevnad.

Ingrid Jonsson

Politikern

Satirteckning av Nils Utterman

-Det är värdefullt att lära av minoriteters kultur - men först måste de anpassa sig.

"Inka-kulturen skulle kunnat finnas kvar än idag"

Julia Engström Palacios är, det svenskklingande namnet till trots, från Perus landsbygd. Jag träffade henne för en intervju i Stockholm, där hon bor sedan många år.

Julias berättelse säger en hel del om ursprungskulturens möte med kolonisationen, och hur händelseförloppet påverkat Peru, och därmed Julia själv, på många olika sätt.

När jag samtalar med Julia blir personer som hör till historien; Fran-

cisco Pizarro, Perus spanske erövrare, och Atahualpa, den sista inkakungen, plötsligt mindre avlägsna gestalter.

– Jag avskyr Pizarro, säger Julia, han och hans kolonisationer förstörde en levande, avancerad ursprungsfolkskultur. Jag tänker ibland att den kunde funnits kvar i Peru än idag! Hur tror du den hade sett ut om den fått fortsätta?

Julia berättar om inkarikets fantastiska kommunikationsnät där löpare sprang långa sträckor med *quipus*, meddelanden baserade på snören i olika längd. En del av vägnätet gick i tunnlar som grävts genom bergsformationerna. Där sprang löparna. In-

kariket hade, vad man vet, inte transporter på hjul:

– I inkariket däremot fanns det fyra lagregler att följa, säger Julia:

- Inte vara lat
- Vara trogen
- Inte ljuga
- Inte stjäla

– Det var fred, man trodde på solen och månen. Solen var pappa, en man, och månen var en kvinna, berättar Julia.

Vägtunnlar till Cuzco

Julia berättar också om de jättelika Nazca-bilderna som bara kan ses från helikopter. De finns kvar, och är gjorda av en kultur som föregick inkarikets:

– I Nazca, som ligger nära havet, är det vackert och mycket sand. En tysk kvinna, en arkeolog, har varit där mycket och studerat, skyddat och reparerat. Därifrån finns det vägtunnlar ända upp till den gamla inkastaden Cuzco. Min bror är agronom, han bor nära Cuzco, säger Julia.

– Men en del vill bara hitta guld i de här områdena. Månen lyser ju på natten på bergen, och folk tror att det är demoner som syns. Men det är i själva verket guld och silver i marken, som reflekterar månlyuset. På 1960-talet kom folk från utlandet och började gräva, utan tillstånd.

Född utanför Tacna

Judit är född och uppväxt på en statlig gård utanför staden Tacna i sydligaste Peru, nära gränsområdena till Bolivia och Chile.

Fakta om Tacna:

Tacna är en stad nära gränsen till Chile i södra Peru, grundad år 1572 och administrativ huvudort för såväl en region som en provins med samma namn som staden. Folkmängd: cirka 300.000.

Tacna är en av 25 regioner i Peru och är också den som ligger längst ner i söder. Huvudort är staden Tacna.

Dagens region Tacna ockuperades av militära styrkor från grannlandet Chile som ett resultat av Stilla-havskrigen. Tacna återgick under peruanskt styre 1929.

Tacnaregionen gränsar till Stilla Havet i väst, till Moquegua i norr, till Puno i nordöst, till det bolivianska departementet La Paz i öster, och till den chilenska regionen Tarapacá i söder.

Regionen är belägen nedanför Titicacaplåtån, och har en varierad geografi, som innefattar vulkaner, öknar och bergszoner, från vilka floder rinner upp och sedan korsar höglänterna och plåtån. Regionen är liten till ytan, men där bedrivs gruvindustri och jordbruk. (Wikipedia)

*- Jag hade en spännande barndom på landsbygden utanför Tacna i södra Peru, berättar Julia Engström Palacios.
Foto: Henrik Persson*

- Hur levde du, hur gick jordbruket till?

- Vi var tio syskon. Det kom folk som var arbetslösa emigranter från Tacna och Arica och bodde hos oss. Det kom också folk från Puno, nära Titicacajön, som talade ursprungsfolksspråket aymara, man förstod inte. Kvinnorna hjälpte mamma med maten och att tvätta och städa. Vi var inte släkt, men bodde en period som en stor familj. Min mamma var huvudansvarig för hushållet och min far körde traktor på fälten. Traktorn fick pappa låna för att harva jorden.

- Min mamma var analfabet. Hon gick upp kl 5 varje morgon för att mjölka. Jag fick inte mycket hjälp med läxorna av henne! Men hon visade hur man kunde få fram shampoo ur en sorts trä som gav skum. Pappa hjälpte till med läxorna, men han slog

till mig i huvudet om jag svarade fel.

- Vi hade odlingar med äpplen, eucalyptus och damasco – ett slags aprikoser. Min mamma jobbade där som ympare. Vi hade också odlingar med majs, squash, tomater och mycket annat. Vi hade ärtor, morötter, sötpotatis och pumpa. Samt vattenmeloner som vi odlade själva. Mycket av det sålde vi billigt på marknaden i Tacna.

Hade många djur

- Och djur hade vi – hästar, åsnor, kalkoner, ankor, grisar, får och kor. Det fanns även höns och gäss, de måste stängas in på natten eftersom det kom rävar. Vi åt mycket gås och höna.

- Det finns mycket köttfusk ute i handeln i Peru. Kött presenteras som "kyckling" och "marsvin" – men det är pelikan och råtta.

Vi hade till och med en påfågel på gården. Precis kl 12 varje dag började den låta.

- Alla familjer fick ta gratis vatten från en flod på natten. Det var en statlig odlingsfarm som mina föräldrar fått ta över. Den var ganska stor, men huset var mycket enkelt utrustat: Vi hade träbord inomhus, inget kylskåp, ingen spis, maten tillagades över en öppen eld.

- Mamma och pappa slaktade själva grisar. Häst- och åsnekött åt vi inte.

- Det fanns stora pecan-nötsträd hos oss också. Pecannötterna samlade min mamma in och blandade i pasta. Det borde du prova!

- Jag red på hästar och såg lama-djur, och var med om mycket spännande saker som barn. Ibland reste vi ner till kusten och bodde i tält på

>>>

Pecannötter växer på träd som tillhör hickoryfamiljen. Själva ordet pecan är algonquin- ett indianspråk i Nordamerika.
Foto: Henrik Persson

stranden. Min pappa lärde mig att hantera vågorna och visade hur man kunde fånga fisk och krabbor genom att dyka med en snorkel gjord av en färsk bambupinne och med en korg. Han visade hur man kunde fånga fiskar som "sov" med ett grepp över nacken. Vi samlade musslor som vi tillagade direkt. Räkor fångade vi med händerna. Vi hade gryta, stekpanna, salt, potatis och lök med oss.

Skola i kloster

När Julia var 6-7 år började hon gå i en katolsk skola som drevs av nunnor. En period i hennes liv inleddes som hade både ljusa och mörka inslag.

– Fram till ungefär halvvägs i skolan ville jag själv bli nunna. Men jag fick inblickar som gjorde att jag ändrade mig.

– **Hur var det att börja i skolan?**

– Jag fick gå långt till skolan. Det fanns ingen buss. Skorna hade jag i en påse. När jag kom till Tacnas centrum måste jag rengöra fötterna och ta på skor och strumpor. Vi hade skoluniform.

Lärarna, som var nunnor, lyfte på kjolarna på oss och såg efter om vi hade rena trosor. Om vi var smutsiga slog de oss med en käpp! Det tog lång tid innan jag förstod att man inte får göra så mot barn.

– När vi skrev fel framme på tavlan i skolan snurrade läraren avsiktligt på tavlan så att vi fick den i huvudet. På den här katolska skolan, som låg i ett kloster, fick vi också sy, göra tea-

teruppträdanden och lärde oss skriva. Men nunnorna slog oss alltså, och gjorde kontroller av vår klädsel – och vår handtvätt!

– Jag tyckte inte om det. Och jag började ifrågasätta delar av deras religion, till exempel om Maria verkligen var jungfru, hon var ju mamma till Jesus. Det här var tabu att säga, så jag fick "sparken" från skolan.

– Men jag tror att det eventuellt kan ha blivit bättre förhållanden på den här nunneskolan i dagens läge.

Julia kom så småningom istället kontakt med en förening i Lima som höll yogakurser:

– De hade orange och vita kläder och var vegetarianer. De verkade mer sanningsenliga och bra, ansåg jag.

– Man fick ju lära sig ett mantra i yogan, men det var inte som en kyrka. Jag fick lära mig vegetarisk matlagning. Till frukost drack vi soyamjolk och vatten. Jag lämnade organisationen efter en tid, och fortsatte på mitt eget sätt.

Kom till Norrbotten

Det största ursprungsfolksspråket i Peru är quechua. I det peruanska Amazonasområdet finns också många mindre språk.

– Mina föräldrar förstod aymaraspråket, men pratade det inte med oss barn. Självt har jag senare börjat på kurser i quechua, inkafolkets språk. Förut var det förbjudet att prata quechua. Men quechua talas än idag i bergen i centrum av Peru, aymara

talas på låglandet, berättar Julia.

Julia kom till Sverige 1992, och arbetar idag som förskollärare:

– Jag var intresserad av att läsa arkeologi på universitetet, men måste av ekonomiska skäl börja arbeta. Jag bytte bana, arbetade på ett juristkontor och utbildade mig senare till barnpedagog. Medan jag var i Lima arbetade jag också för Röda Korset. Dessutom gjorde jag hembesök hos fattiga familjer. Jag var socialarbetare och verksamheten bekostades av en mejerifabrik. Jag fick se mycket av problemen i dessa familjer. Det handlar bland annat också om att vi har en amerikaniserad befolkning, bombarderad med reklam och filmer från USA, som dåligt känner till sitt eget kulturarv från inkatiden.

– **Vad hände när du anlät till Sverige?**

– Först kom jag till Norrbotten där jag träffade min svenske man. Där uppe lärde jag också känna många samer.

– "Vi är Europas indianer", det var det en samisk bekant som sa till mig. Jag glömmer aldrig när jag hörde en same säga *wawa* på samiska. Det betyder "barn" på quechua.

Bönor är viktiga i flera indianakulturer. Dessa har Julia själv odlat på sin kolonilott strax utanför Stockholm. Foto: Henrik Persson

- Hur trivs du i Sverige?
- Det är bra i Sverige. I livet i Peru fanns mycket brott, mycket ovänlig behandling. Det är ännu värre nu, mycket korrution och droghandel. Advokater som representerar staten har ofta falska dokument och CV:n, och tar emot mutbetalningar.
- Det finns en livaktig föreningsverksamhet bland peruanerna i Sverige?
- Ja, på nyårsafton samlades vi här i Stockholm. Det blev mycket dans och vi åt bl a ceviche, tunna skivor av rå torsk, marinerade i citronsås!

Henrik Persson
Intervju

*Squash, det är en växt
 som liksom majs och
 potatisen kommer från
 Amerikas indiankulturer.
 Här squash som
 Julia sjlv odlat. Foto:
 Henrik Persson*

"Pizarro förstörde en levande, avancerad ursprungsfolkskultur"

*Atahualpa, den sista inkakungen.
 Bild: Wikimedia Commons*

*Francisco Pizarro 1475-1541.
 Från samlingarna på Versailles.
 Bild: Wikimedia Commons*

*Interna meddelanden sändes
 med löpare inom inkariket.
 Löparna hade meddelanden i
 form av qipus, en samling snören
 i olika längd som kunde avläsas.
 Bild: Wikimedia Commons*

Japan erkänner ursprungsfolket ainu för första gången

Japan har erkänt landets etniska grupp ainu-minoriteten som ett "ursprungligt" folk för första gången, efter årtioenden av diskriminering av gruppen.

Ainu-folket, av vilka många bor i norra Hokkaido, har länge lidit av tvångsassimilering. Det finns dessutom en inkomst och utbildningsklyftan jämfört med resten av Japan.

"Det är viktigt att skydda hedern och värdigheten hos ainu-folket, och föra vidare till nästa generation för förståelsen av ett levande samhälle med mångfasetterade värderingar", sa Yoshihide Suga, högsta regeringens talesman, till pressen.

Ainu har i århundraden levt på Japans nordligaste huvudö Hokkaido, liksom områden i närheten inklusive Sakhalin och Kurillerna.

De kämpade för att föra vidare sitt språk och sin kultur efter att Japans regering införde en assimileringsspolicy med början under Meiji-perioden (1868-1912), när Japan moderniserades.

Men liksom många ursprungsfolk världen över har de flesta av ainu-

folket tappat kontakt med sin traditionella livsstil, efter årtionden av assimilering.

Ainu-folkets antal uppskattades till åtminstone 12.300 år 2017, men det verkliga antalet är okänt eftersom många har integrerats i storsamhället och några döljer sina kulturella rötter.

1997 infördes en lag som syftade till att bevara ainu-kulturen och garantera deras mänskliga rättigheter, ungefär 100 år efter att regeringen införde assimileringsspolicy.

Det var det första lagförslaget som erkände att det finns en etnisk minoritet i Japan, men det sas inte att de är ett ursprungsfolk.

Etnisk stolthet och respekt

Lagens syfte är att "skapa ett samhälle där ainu-folket kan leva med sin etniska stolthet, som kommer att respekteras av andra." Regeringen kommer att lämna bidrag till projekt som stöttar ainu-kulturen och organiseras lokalt.

Lagen ska också underlätta för ainu-folket att få tillstånd från myndigheter att hämta timmer från sko-

gar för sina ritualer, och att fånga lax på traditionellt sätt i floderna.

Den centrala regeringen planerar dessutom att öppna ett nationellt ainu-museum och park i Hokkaido-staden Shiraoi i april 2020.

FN antog år 2007 en deklaration gällande ursprungsfolks rättigheter, och bad varje land att ta lagbildande steg för att skydda deras rättigheter. Japan var bland länderna som stötade deklarationen.

"Det är det första steget för att försäkra likhet inför lagen", säger Mikiko Maruko, som representerar en grupp ainu-folk i östra Japan nära Tokyo.

"Det finns mycket att göra. Till exempel att skapa ett stipendium för familjer som kämpar för att kunna skicka sina barn till high schools", lägger hon till. Det är ett system som just nu bara är tillgängligt för ainu i Hokkaido.

Källa: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/15/national/japan-recognize-indigenous-ainu-people-first-time/#.XGiKBkhAq00>

Ainus från Japan, avdelningen för antropologi under 1904 års Världsutställning. Missouri History Museum

Internationella året för världens ursprungsfolkspråk 2019 - en bakgrund

Ett internationellt år är en viktig samarbetsmekanism för att öka medvetenheten om ett visst ämne eller tema av globalt intresse och mobilisera olika aktörer för samordnad verksamhet runt om i världen.

År 2016 antog Förenta nationernas generalförsamling en resolution som 2019 kallas det internationella året för inhemska språk, baserat på en rekommendation från det permanenta forumet om ursprungsfrågor.

Vid den tiden sade forumet att 40 procent av de beräknade 6 700 språk som talas runt om i världen riskerar att försvinna. Att de flesta av dessa är inhemska språk sätter de kulturer och kunskapssystem som de hör hemma i, i fokus.

Dessutom isoleras ursprungsbefolkningen ofta både politiskt och socialt i de länder de bor i, genom deras geografiska läge, deras separata historier, kulturer, språk och traditioner.

Ändå är de inte bara ledare för att skydda miljön, men deras språk utgör komplexa kunskaps- och kommunikationssystem och bör erkännas som en strategisk nationell resurs för utveckling, fredsbyggande och försoning.

De främjar också unika lokala kulturer, tullar och värderingar som har uthärdat i tusentals år. Ursprungliga språk läggs till den rika tapeten av global kulturell mångfald. Utan dem skulle världen vara en fattigare plats.

Firande av IYIL 2019 kommer att bidra till att främja och skydda inhemska språk och förbättra livet för dem som talar dem. Det kommer att bidra till att uppnå de mål som anges i Förenta nationernas deklaration om ursprungsbefolkningars rättigheter och 2030-agendan om hållbar utveckling.

Firandet förväntas också stärka de många standardinställningsverktyg

som antagits av det internationella samfundet, som innehåller särskilda bestämmelser för att främja och skydda språk.

Mål för ursprungsfolkens språk

Det internationella året för inhemska språk syftar till att uppmärksamma de risker som konfronterar inhemska språk, särskilt de som är viktiga för utveckling, försoning, gott styre och fredsbyggande. Det syftar till att förbättra livskvaliteten, bredare internationellt samarbete och synlighet, och stärkt interkulturell dialog för att bekräfta kontinuiteten hos inhemska språk och kulturer.

Under året planeras att genomföra aktiviteter som kommer att ingå i följande tre tematiska områden, som omfattar både 2010 års agenda för hållbar utveckling och de 17 hållbara utvecklingsmålen. Årets engagemang finns tillgängliga ursprungsbefolkningar, FN-systemorganisationer, länder, akademier, offentliga och privata organ och media.

Syftet är också att stödja revitalisering och underhåll av inhemska språk genom att skapa mer material och innehåll och ett bredare utbud av tjänster, med hjälp av språk, informa-

tions- och kommunikationsteknik.

Behålla inhemska språk, skapa tillgång till utbildning, information och kunskap i och om inhemska språk för inhemska barn, ungdomar och vuxna, och att förbättra insamlingen och informationsutbytet, är ett annat mål.

Integrering av kunskapsområden och värden för ursprungsbefolkningar och kulturer inom bredare socio-kulturella, ekonomiska och politiska områden samt främja kulturella metoder som traditionell sport och spel, är ytterligare mål.

Året har fem huvudinterventionsområden:

- Ökad förståelse, försoning och internationellt samarbete
- Skapande av gynnsamma villkor för kunskapsutbyte och spridning av god praxis med avseende på inhemska språk
- Integration av inhemska språk till standardinställning
- Bemyndigande genom kapacitetsuppbyggnad
- Tillväxt och utveckling genom utarbetande av ny kunskap

Källor: Unesco, Wikipedia

Uigurisk man i Kina säljer vattenmeloner. Uiguriska språket hör till den östturkiska språkfamiljen och har minst 10-15 miljoner talare. Det är släkt med flera andra språk, till exempel uzbekiska. Foto: MM, Schweiz

Universitetsnytt

Under rubriken "Universitetsnytt" publicerar Fjärde Världen nyheter från våra universitet och högskolor. Vi redovisar forskningsresultat och akademiska uppsatser.

Uppsala universitet
Foto: David Naylor

Invandrartätt

Flyttar svenska medborgare från invandrartäta områden? Henrik Andersson, Heléne Berg och Matz Dahlberg, från Uppsala och Stockholms universitet, har forskat om detta och sammanfattar resultaten:

"Vi finner överlag väldigt små effekter på flyttbeteendet; vissa svenskfödda lämnar visserligen sitt grannskap till följd av ökad invandring, men nettoeffekten av ut- och inflyttningen är inte statistiskt skild från noll. Vidare finner vi att i den mån vissa svenskfödda flyttar, är det på grund av den förändrade socioekonomiska sammansättningen som följer av invandringen, snarare än en förändrad etnisk sammansättning. Med andra ord finner vi att "rik och välutbildad" vill bo med "rik och välutbildad" snarare än att "Svensson vill bo med Svensson"."

Källa: IFAU-rapport 2018:15

Samiskhet

Jonas M Nordin på Historiska Museet i Stockholm och Carl-Gösta Ojala vid Uppsala universitet har forskat om hur insamlandet av samiska föremål historiskt skapat en bild av vad som är samiskt bland akademiker:

"På 1600-talet fanns ett växande intresse för samerna och deras materiella kultur. Kläder, slädar, ceremoniella trummor och andra föremål samlades in till de kungliga och hoven i Europa – liksom till akademiker och samlare. Den eurocentriska processen att konstruera samisk-

het samverkade med den koloniala inställningen till utomeuropeiska folk."

Källa: hela uppsatsen finns på: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1161168/FULLTEXT01.pdf>

Företagande?

Bidrar etnisk segregation till egenföretagande? Denna, måhända provokativa, fråga ställer Henrik Andersson vid Uppsala universitet i en SNS-rapport. Han skriver:

"Två saker kan slås fast. För det första: flyktingar som placerades med en större andel landsmän som själva drev företag, hade en högre sannolikhet att starta företag under nästkommande år. För det andra: enbart ett större antal landsmän i den kommun som flyktingar placerades i ökade inte benägenheten att starta företag."

Källa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1275669/FULLTEXT01.pdf>

Turkiska

Memet Aktürk Drake vid Stockholms universitet har studerat hur turkiska språket fungerar som minoritetsspråk i olika orter i Europa.

"Resultaten visar att bara en minoritet av andragenerationens turkar var balanserade tvåspråkiga i Stockholm, som dessutom utgjorde den

lägsta andelen bland de undersökta städerna. Samtidigt uppvisade gruppen i Stockholm de högsta färdighetsnivåerna i andraspråket bland de tre städerna. Analysen pekar på att den inkluderande multietniska kontexten i Stockholm haft en positiv effekt på andraspråksfärdigheterna medan den turkiska gruppens relativt ringa storlek och koncentration tillsammans med den bristfälliga implementeringen av modersmålsundervisningen i Sverige haft en negativ effekt på turkiskfärdigheterna. De andra städernas mer segregerade och enklavliknande integrationskontexter verkar istället främja turkiskfärdigheterna mer och leder därmed även till en högre förekomst av balanserad tvåspråkighet."

Källa: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1269166/FULLTEXT01.pdf>

Kolonisationen förstörde klimatet?

Kolonisationen av Amerika kylde jordens klimat. Vid slutet av 1400-talet dödades och fördes så många av urinvånarna att jordens klimat påverkades. Snabbväxande träd och buskar övertog åkermarken efter dem som dödats eller fördrivits. Detta påverkade dramatiskt koldioxidnivån, menar forskare vid University College i London.

Källa: <https://www.bbc.com/news/science-environment-47063973>

Ishavbanan väcker motstridiga reaktioner i finska Lappland

I början av mars 2018 presenterade Kommunikationsministeriet sina planer på att bygga en järnväg till Norra Ishavet. Planerna på Ishavsbanan väcker motstridiga reaktioner i Lappland.

I de arktiska områdena är renskörtarna oroade över sin näring. Den över 400 kilometer långa tågbanan skulle löpa tvärs över tio renskötselområden i Lappland.

Lapplands renbeteslag motsätter sig Ishavsbanan. Renarna behöver få vandra fritt mellan vinterbete och vår- och sommarbete. En tåg bana med stängsel skulle förhindra det.

Resebranschen välkomnar banan

Turismföretagarna ser däremot möjligheter. En tågförbindelse skulle göra de norra delarna av Lappland mera tillgängliga - både för resenärer och för transporter. Sametinget har kritiserat ministeriet för att inte ha hört ordentligt i frågan om Ishavsbanan.

Ishavsbanan är en del av regeringens långsiktiga plan att få EU-medel

för att länka det finländska järnvägsnätet till Europeiska unionens transportkorridorer.

Ishavsbanan föreslås sträcka sig från Rovaniemi till Kirkenes.

Det skulle ske i samarbete med Sverige genom tågbanan från Torneå till Haparanda.

Planerna har gått under arbetsnamnet "Bottniska korridoren".

I söder skulle den planerade järnvägstunneln till Tallinn fungera som länken till resten av Europa. Helhetskostnaderna för järnvägen från Rovaniemi via Sodankylä till Kirkenes uppskattas enligt kommunikationsminister Anne Berner (C) till 2,9 miljarder euro. Finlands andel skulle uppgå till omkring två miljarder euro.

Ishavsbanan planeras vara färdig år 2030.

Källa: <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/04/28/ishavsbanan-vacker-motstridiga-reaktioner-i-lappland-renskotseln-i-sin-nuvarande>

Bolsonaros regering planerar nya infrastrukturprojekt i Amazonas

Brasiliens nye president, Jair Bolsonaro chefsstrateg Maynard Santa Rosa, en av sju militärer i regeringen, har tillkännagivit att det finns planer att bygga en dam över Trombetasfloden, bro över Amazonasfloden i delstaten Pará och en förlängning av motorväg BR-163 med 50 mil i Amazonas för att börja utveckla "en improduktiv region". Innan projekten kan sättas igång krävs ett godkännande från kongressen, men som Bolsonaro kan kringgå genom att underteckna en exekutiv order.

I Trombetasregionen finns fyra urfolksreservat som inte nämndes av Santa Rosa. Enligt ILO 169, som Brasilien ratificerat, måste de konsulteras.

Källa: [mongabay.com](https://www.mongabay.com)

Afghanistans rapport inför FN

Den 21 januari 2019 avlade Afghanistan rapport inför rådet. Regeringens rapport tar upp en rad saker som genomförts sen förra rapporten, men det finns ingenting i rapporten som ens nämner etniska grupper, även religiösa grupper nämns i liten grad.

FN:s högkommissionär har också sammanställt en rapport från olika FN-organ verksam i Afghanistan. Några av dessa är;

UNAMA (UN Assistance Mission in Afghanistan) som uppmanar regeringen att stärka skyddet för etniska grupper, att medla i etniska konflikter och att lagstifta mot rasistiskt och religiöst hat.

UNAMA noterar att regeringen har gjort ansträngningar för att bygga upp ett representativt politiskt

system och nationella institutioner genom att öka representationen bland etniska grupper, främst genom parlamentariska val.

UNAMA rapporterade även att 85 civila dödats och 413 skadats vid en självmordsattack i Kabul den 23 juli 2016 och att de flesta var hazarer.

AIHRC (Afghanistan Independent Human Rights Commission) uppmanar regeringen att eliminera all form av diskriminering av etniska grupper och språkgrupper.

En tredje rapport är sammanställd och innehåller information från 8 olika intressenter. Av dessa 8 nämner endast två något om etniska grupper och urfolk.

ODVV (Organization for Defending Victims of Violence, Teheran) menar att attacker mot hazarer började 2014 och nådde höjdpunkten

2016. Attackerna har varit speciellt riktade mot shi'a hazarer. En av de saker som karaktäriserar Afghanistan är den etniska och religiösa sammansättningen och därför uppmanar ODVV Afghanistans regering att starta processer och åtgärder som hjälper till att bygga en kollektiv identitet. ODVV uppmanar också regeringen att skapa förutsättningar för ett ökat deltagande för de etniska och religiösa minoriteterna i beslutsfattande organ samt att skydda deras rättigheter.

Storbritannien, Sverige, Tyskland, Portugal och Angola hade skickat in frågor i förväg, men ingen fråga rörde etniska grupper i Afghanistan.

Ann-Kristin Håkansson
(Sammandrag)

Älskade muminmugg

Under arbetet med min masteruppsats om rasifieringen av sverigefinnar i dagens Sverige, var ett vanligt samtalsämne med de jag intervjuade hur viktigt det var att leta efter positiva saker kopplat till det finska.

De jag intervjuade nämnde alltifrån popmusik och film till att börja lära sig finska på nytt. Flera av de jag intervjuade hade vuxit upp med en negativ bild av det finska i det svenska samhället.

Även jag själv kom att fundera en hel del om hur finnar framställdes negativt i svenska medier. Bilden är inte särskilt smickrande, och det kanske inte är särskilt förvånande att vetskapen om negativa stereotyper om oss finnar var den starkaste gemensamma nämnaren jag och de jag pratade med hade. Vi är alkoholister, aggressiva, högljudda, och så vidare.

Sedan dess har jag samtidigt funderat på muminmuggar. Läsaren kanske undrar varför, men det har bland annat att göra med deras omåttliga popularitet. Jag blev varse om den senare när jag och två vänner gick

längs Drottninggatan en sommardag. I närheten av Gamla stan klev vi in i en souvenirbutik där en hel vägg var fylld med muminartiklar i keramik. Nog visste jag om att muminmuggar finns i de flesta hem, däribland det jag själv vuxit upp i, men att en souvenirbutik med i övrigt svenskrelaterade artiklar huserade en så stor samling med muminmuggar, kannor och fat gjorde mig förbryllad.

Muminrenässansen

Mumintrollen har funnits större delen av 1900-talet. De hade en storhetstid under mitten av 1900-talet och fick något av ett nytt internationellt intresse vid 90-talet. En av orsakerna var den tecknade tv-serien med mumintrollen som jag växte upp med som liten. Denna tv-serie var producerad i Japan och 104 avsnitt av serien såldes snabbt till 60 länder världen över. Det är även i anknytning till detta som muminmuggarna började produceras.

Muggarna är i sig ett resultat av att Tove Jansson och hennes partner Tuulikki Pietilä uppvaktades av företaget Fiskars runt 1989. Resultatet blev att Arabia fick ansvaret att utveckla muggar i keramik med muminmotiv. Att muminmuggarna har kommit att bli ett åtråvärt samlarobjekt världen över kunde kanske inte

Fiskars eller Tove Jansson tro vid den tiden.

Idag kallas det här uppsvinget för mumintrollen för Muumibuumi på finska, eller muminboomen om en så vill i svensk översättning. Muggarna utgör bara en bråkdel av denna boom, men samtidigt är de kanske de mest påtagliga ikonerna för densamma. Nöjesparken med mumintema i Nådendal är också en del av samma boom.

Mugghysteri?

När jag söker efter nyhetsartiklar om muminmuggar kommer det upp en hel del historier som främst fokuserar på hur dyra samlarobjekt de har blivit. Exempel på limited edition-muggar som har sålt slut på 24 timmar får en del skribenter att spekulera i om man med flit försöker att göra muggarna åtråvärda. En artikel i mitti.se beskriver exempelvis hur människor köade i hela nio timmar bara för att få tag på en muminmugg.

Bland de mest sällsynta muggarna är den så kallade Fazer-muggen. Den producerades exklusivt år 2004 för Fazers café i bara 400 exemplar. År 2015 uppgavs att det fanns exemplar ute till försäljning för 56.000 SEK. Men det finns även de som menar att de kan gå på 85.000 SEK.

En artikel i Expressen menar att en lukrativ bransch har skapats, där falska annonser om sällsynta muminmuggar läggs ut på internet och lurar loppan av entusiaster. Under ett år kom även 373 anmälningar in om "muminrelaterade brottslighet" till polisen i Finland. Dessa brott var främst relaterade till stölder och bedrägerier samt försäljningar av muggar som inte finns.

Ett forskarintresse

Enligt folkloristerna Lena Marander-Eklund och Johan Bergman är det vanligt att de som samlar muminmuggar halkar in på det av en slump. Ibland kan det vara så att man fått en mugg i present och sedan fortsatt själva samlandet. Men det finns även andra tankegångar som för mig har varit intressanta att läsa. Inte helt oväntat har muggarna en hel del personligt, eller affektivt, värde för de som samlar.

"Andra orsaker," skriver de på sidan 22, "till att börja samla är att det för svenskar blir en kontakt med Finland, för svenskspråkiga finländare en koppling till Svenskfinland, men också en koppling till Tove Janssons författarskap eller ett besök i Muminboden i Nådendal." Det är intressant att muggarna lyfts fram som något finlandssvenskt, vilket kanske inte är särskilt förvånande då Tove Jansson själv var finlandssvensk och skrev sina berättelser på svenska. Men för gemene svensk är det ju något finskt.

Timo Palkongas skriver exempelvis hur en av de han intervjuat under sitt fältarbete valt att ha muminmuggar framme i hemmet just för att de har en koppling till det finska. Samtidigt är det tydligt utifrån vad jag själv har sett i facebookgrupper och även läst i nyhetsartiklar, att muminmuggar inte nödvändigtvis måste ha den betydelsen hos ägare. Exempelvis ger

Marander-Eklund och Bergman exempel på hur svenskar som vuxit upp med muminmuggarna samlar på dem av nostalgiska skäl, för att man helt enkelt tycker om mumintrollet som figur.

Avslutningsvis

På facebook finns det grupper för muminmuggs-entusiaster på svenska och finska, och säkert andra språk jag inte kan komma på just nu. I dessa grupper samlas inte bara de som har ett köp och sälj-intresse utan även de som har ett intresse att visa vilka muggar de har. En del visar även hur deras muggar används, om de står i ett skåp endast för allmän beskådning, eller om de används dagligen för att dricka kaffe.

Att visa upp muggar tror jag, och här kanske jag är lite för mycket etnolog, får lite olika betydelse beroende på i vilken kontext det sker. Exempelvis lanserade Sverigefinska ungdomsförbundet ett instagramkonto där man lät en medlem ha hand om kontot under vecka innan den lämnade över det till nästa medlem. Bland alla inlägg, som många gånger handlar om att finna sig till rätta med den sverigefinska bakgrunden, finns även en hel del referenser till mumintrollet och även bild på en och annan muminmugg.

Oavsett om muggarna har olika betydelse för människor eller ej, går det inte att undvika att de faktiskt tillför något till identitetsbygget som en del sverigefinnar befinner sig i. Att hitta positiva symboler, vare sig det är muminmuggar, rockband, hip-hop, film eller konst, är viktigt för unga sverigefinnar. Där är muminmuggarna en liten del av en större process där det finska har gått från att vara något negativt laddat till att få mer positiva konnotationer.

Stellan Beckman

Källor:

Beckman, Stellan. *Vit men inte svensk - Sverigefinnar i den svenska vithetens marginal. D-uppsats. Södertörns högskola*

Marander-Eklund, Lena; Johan Bergman. *Elvis, Muminmuggar och andra ting. Den passionerade samlaren. Kulturella perspektiv 2017:1, årg. 26, s 17-26*

Palokangas, Timo. 2017 *Sverigefinska millenials - En autoetnografisk studie om etnisk identitet. Arbetsrapport. Uppsala universitet. Kulturgeografiska institutionen*

Ågren, Marja. "Vad sägs om finnar?" i Kristian Borg (red) *Finnjävlar 2016. s 117-143*

Muminmuggar med Ninni Det osynliga barnet / Snorkfröken / Mumin. Från Muminboden/Arabia.

”Tornedalska barn skickades till södra Sverige i kulturellt experiment”

Det finns en svensk parallell till tvångsförflyttningen av grönländska barn till Danmark. Fram till 1939 skickades tornedalska barn på somrarna till södra Sverige för att försvenskas, skriver Tage Alalehto, ordförande för föreningen Tornedalingar i Umeå.

I Dagens Nyheter söndag 10 mars publicerades en upprörande och skakande artikel om 22 inuitiska barn som tvångsfördes från sina föräldrar till Danmark i syfte att skola om dem till danska medborgare. Efter ett och ett halvt år i Danmark skulle de återvända till Grönland för att bidra till att sprida det danska språket och den danska kulturen, till föräldrar och kamrater.

Men det egentliga syftet med operationen var geopolitiskt. Danmark ville behålla det sista koloniala området för att säkra naturtillgångar för nationens del och samtidigt säkra det säkerhetspolitiska läget för amerikansk del, med syfte att få USA välvilligt inställt till att Danmark kunde fortsätta att annektera Grönland, trots att detta stod i strid med FN:s stadga om nationell oavhängighet.

Det intressanta är den politiska logik som låg bakom denna process. Jag skulle vilja kalla denna logik för nationalismens mörka baksida.

Kolonisering av Tornedalen

En liknande politisk logik återfinns även i hur den svenska staten koloniserade Tornedalen 1890-1939. Här

var också läget säkerhetspolitiskt, men av lite annat slag än för Grönland. Ryssen stod vid gränsen och tornedalingen misstänktes vara illojal svensk med finska och kanske ryska sympatier.

Här fanns också förhoppningen att finna dolda naturtillgångar, eftersom marken inte var färdigprospekterad i Tornedalen, vilket i värsta fall kunde tillfalla Ryssland vid krig eller fennomanerna vid deras krav om annektering av Tornedalen under 1920-talet.

Tornedalingen betraktades i likhet med inuiterna som ett primitivt folk, vilka lätteligen kunde förföras av en värtalig rysk eller finsk nationalistisk retorik, som drev kampanj mot Sverige. Detta fick inte ske.

Följden blev en försvenskningspolitik med tvångsinläring av svenska språket och inpräntning av kristlig och sedlighetsuppsträckande moral för den svenska nationens skull. I motsats till Grönland blev det för Tornedalens del skola och statskyrka (ej laestadianerna) som fick gå i bränschen för denna politik.

All undervisning på svenska

Förutom kartläggningen vad detta var för slags folk (skallmätningar) skulle all skolundervisning ske på svenska med Sverige som geografisk referens. Hembygds- och jordbrukskurser skulle bedrivas för den svenska saken, kyrkomöten hölls på svenska och skytteföreningar bildades som ett civilt värn för beredskapens skull - och så vidare.

Utöver dessa inslag kom även tornedalska barn som experiment att skickas iväg från sina föräldrar, i likhet med Grönland men dock endast under sommarloven, till södra Sveri-

ge. Syftet var som på Grönland att de skulle lära sig svenska och svensk kultur och därefter överföra dessa värden till sina kamrater på hembygden.

Detta kulturella experiment pågick under lång tid, 1910-1939, med följd att en del av de svenska föräldraren ansökte om adoption i syfte att ”rädda” barn till den svenska kulturen från det finska förfallet.

Det blev självklart känslomässiga slitningar för dessa barn, precis som för de grönländska barnen.

Tage Alalehto

Ordförande i föreningen
Tornedalingar i Umeå

Ovanstående text har tidigare publicerats i Dagens Nyheter, DN Åsikt den 13 mars 2019. Återges här med tillstånd av Tage Alalehto

Fotnot: Texten i Dagens Nyheter om de 22 inuitiska grönländska barnen är skriven av Kim Wall-stipendiaten 2018, den danska journalisten Anne Kirstine Hermann, som bland annat skrivit om hur ursprungsbefolkningar i Nicaragua och Bolivia påverkas av klimatförändringar. /Red.

Fläskpalt med lingonsylt och smält smör. Foto från Wikipedia

Minoriteters mat

I det här numret är det dags att uppmärksamma en inhemsk maträtt igen, även om det är ganska många som äter den, nämligen den norrländska rätten palt.

Det finns många olika recept på palt. Roligast skrivet **paltrecept** är av tornedalsförfattaren Mikael Niemi. Kan läsas på Svenska Tornedalingars Riksförbunds Facebooksida. Ett klassiskt **paltbröd-recept**, med fläsk och vit sås, tillhandahålls av Ica.se. För att nämna några exempel.

Palt tillverkas av rå, malen eller finriven potatis. Den blandas med mjöl och salt till en någorlunda hård smet, som formas till runda bollar (paltar)

och fylls, oftast med fläsk. Paltarna kokas i rikligt saltat vatten.

- *Flatpalt*: Platta paltar utan fyllning.
- *Pitepalt*: Palt gjord på enbart vetemjöl.
- *Gråpalt*: En blandning av vete och korn- eller rågmjöl som förekommer i Västerbotten.
- *Kams*: Benämning i södra Norrland, lagas alltid på kornmjöl, ibland med potatis; ofylld kallas den *flatkams* och fylld med fläsk kallas den *fetkams*.
- *Skedkams*: Är gjort på kornmjöl, vetemjöl, salt och vatten.

Nära den norska gränsen äter man kams med mese, messmör eller en sås som innehåller mesost. Kamsen har dock nästan helt försvunnit ur det moderna kosthåll.

- *Klubba eller klåbb, klöbba, klöbban (klimpen)*: Görs på kornmjöl, vatten och salt och formas till klimpar med händerna. Kan fyllas med stekta fläsktärningar, kokas i vatten med lite salt i, tills klimpen flyter upp.

Klubba äts med vitsås/messmörssås och stekt fläsk alternativt stekt fläsk och flott.

Palt äts med smör och lingonsylt. Vanligt är också att köttfärs och stekt fläsk används som tillbehör, på vissa håll med sirap. Till palt liksom till många andra mjölrätter är mjölk en vanlig dryck.

Palt har givit namn åt den dåsig-het som kan inträffa efter väl tilltagen måltid, vilken i övre Norrland kallas *paltkoma* (i Pite älvdal och i delar av Västerbotten benämns detta *paltschwimen*).

- *Blodpalt*: Samma recept som till palt fast man tillsätter blod vilket ger palten en mörkare färg med lite annorlunda smak.

Besläktat med kroppkakor

Palt är besläktat med *kroppkakor*, men palten tillagas alltid på rå, riven potatis, medan kroppkakor också kan göras på kokt potatis, vilket gör att palten får en fastare konsistens än kroppkakorna. Palten innehåller normalt heller inte lök eller ägg, även om varianter förekommer.

Palt har en koppling till *paltbröd*, som alltså äts med fläsk och vitsås, och innehåller blod och grovt mjöl. Besläktat med blodpudding men liksom grövre och mjukare i konsistensen.

Fakta från Wikipedia

Exempel på paltbröd med fläsk och vit sås. Foto från Internet

Rapport mitt i en Vietnam-resa:

Undersköna öar, hmongfolk och grottor

Fjärde Världen fick resebrev från Jan-Erik Romson, som i skrivande stund förra året befann sig i norra Vietnam.

”Ingrid och jag bor bra i Maries och Kristoffers stora hus, lite utanför Hanoi city. Ingrids tre barnbarn går i FN-skolan precis på andra sidan gatan och vi är en sorts barnvakter från när skolan slutar – ett kärt besvär – till Marie kommer från sitt jobb på svenska ambassaden.

Vi utforskar Hanoi

Vi utforskar per buss stan på barnledig tid. Inte alltid lätt då vi ej får tag på tidtabeller – om de finns – och namn på hållplatser är omöjliga att hitta på kartan jag håller i handen. Men konduktörer och medpassagerare är alltid hjälpsamma då jag pekar på kartan.

Vietnameser är positiva – vi känner oss välkomna överallt och allt blev enklare då vi skaffade månadskort och slapp bläddra i sedelbuntar.

Vi har tittat på Revolutionsmuseet, och Historiska museet. Bland annat återstår att se Women's Museum och Hanoi Hilton Prison. Dessutom ska vi se Ho Chi Minh-museet, och Ho Chi Minhs maosuleum – han blev mot sin vilja balsamerad.

Vi har sett Temple of Literature, som egentligen är ett stort fantastiskt kvarter med historiska statyer och byggnader, och Etnologiska Museet som även det håller mycket hög kvalitet. Vardagslivet ser vi från bussen, på trottoarer, på gator och torg.

Sjön Ho Tay

Nära oss ligger Hanois största sjö Ho Tay (= West Lake), där den nyligen avlidne USA-republikanske före detta presidentkandidaten John McCain för ungefär 50 år sedan simmade iland

då hans flygplan störtat – efter att ha bombat ihjäl okänt antal oskyldiga vietnameser. Krig är inte grönt kort för att döda, men etablissemangen i väst hyllar honom samfällt som krigshjälte. I DN beskrevs han nyss som en ”hedersman”! Vem är förvånad? Men på Hanoi Hilton Prison fick han efter simturen sona sina krigsbrott i fem år.

Till Sapa, Ninh Binh, Halong Bay

Vi förnekar inte att vi också är turister och vi har åtminstone avverkat tre mycket populära turistmål här i norra delarna av landet: Sapa, Ninh Binh och Halong Bay.

Sapa ligger ung 30 mil nordväst om Hanoi, nära kinesiska gränsen, omgivet av ett massivt, vackert bergsmassiv. Vi åkte dit i en märklig men bekväm sovbus och bodde tre nätter i en bungalow mitt i ett terrassodlat risfält, just färdigskördat när vi kom dit.

Bönderna gick tre och tre och

Totalt finns i Vietnam 54 olika etniska grupper och hmongfolket är den näst största med 800.000 personer.

plockade riset i kärvar och tröskade skörden ute på fälten. Intressant att se deras olika mer eller mindre enkla tröskmetoder – i extra branta områden slog de kärvarna för hand mot en stor låda så att axen lossnade och hamnade i lådan.

Turismen viktig för hmongfolket

Totalt finns i Vietnam 54 olika etniska grupper och hmongfolket är den näst största med 800.000 personer boende i Vietnams nordliga bergsområde, och de strävar för ökad autonomi.

En kväll i kolmörktet såg vi i risfäl-
tet utanför vår bungalow människor
som med lysande ficklampor rörde sig
fram och tillbaka. Det såg ut som de
sökte något och man berättade senare
för oss att det var hmong-folk som
fångade råttor. Enligt en text i DN
den 25 augusti 2014 ser många viet-
nameser deras kött som en delikatess
"Det är godare än griskött....".

Numera är turismen en viktig in-
komstkälla för hmong och mängder
av hmong-kvinnor svärmade kring
oss och ville sälja hemslöjd – vackra
tygväskor och sjalar, barnen sålde
vävda band. De flesta hade svarta kor-
viga strumpor på sig och det betyder
att de tillhör gruppen Black Hmong.

Ninh Binh ligger 10 mil söder om
Hanoi och där bodde vi tre nätter i
bungalow. Vi blev bland annat rodda
genom bergstunnlar av roddare som
hanterade årorna enbart med hjälp av
fötterna – en mycket effektiv metod
uppfattade vi det som.

Högresta kalkstenar

Den sista lite längre utflykten – Ha-
long Bay – en underskön skärgård,
som ligger ungefär en mil utanför
Hanois hamnstad Haiphong. (Den
senare staden minns vi blev extra
sjukt sönderbombad av USA). Ha-
long Bay:s yta är ungefär 4×4 mil och
består av tusentals högresta kalksten-
söar.

Båtresan runt Halong Bay tre nät-
ter var Maries födelsedagspresent till
Ingrid – hon fyller 80 år – och förut-
om god mat förekom kajak-paddling,
bad och grottbesök. I Halong Bay
finns ungefär 3 000 grottor – den
största stor som en fotbollsplan.

Friendship Village

I utkanten av Hanoi finns Friendship

*Hmong-kvinnor svärmade
kring oss och ville sälja
hemslöjd - vackra tygväskor
och sjalar, barnen sålde vävda
band. De flesta hade svarta
korriga strumpor på sig och
det betyder att de tillhör
gruppen Black Hmong.*

Village, grundat av George Mizo och
andra vietnamveteraner från USA.
Det är ett terapeutiskt center för barn
som föddes med skador orsakade av
att föräldrars gener skadats av de 74
miljoner liter växtgifter, som USA
åren 1962-1971 sprutade över en tion-
del av dåvarande Sydvietnams landy-
ta.

Ungefär 4,8 miljoner vietnameser
var exponerade för besprutningen
och ungefär 50.000 barn föddes med
relaterade skador och många barn
fortsätter att födas skadade på grund
av att genetiska skador fortplantas
från generation till generation.

Vi hade med oss ett uppdrag från
vår vän Marilyn Barden att över-
lämna en stor gåva på 18.000 kr till
Friendship Village. Normalt priorite-
rar vi ju bussen, men tog denna gång
taxi och genomförde uppdraget. Tol-
ken Ms Ha följde med oss runt och vi
fick prata med charmiga barn och se
en del av verksamheten.

Vietnam var nära i Sverige...

"Vietnam var nära." heter en välskri-
ven dokumentär bok om den svenska
Vietnamrörelsen. Den är skriven av
Åke Kilander, läs den. Men för oss
är det just nu tvärtom, Vietnam är
mycket nära och vi är nyfikna på hur
vietnamesiska folket utnyttjat det na-
tionella oberoende de så modigt och
framgångsrikt kämpat för, historiskt
och i nutid, i så många år – mot Kina,
Japan, Frankrike och USA.

Som ny i ett främmande land är
det förmåtet att utvärdera graden av
demokrati, men utan att kunna pre-
stera siffror på det vill jag dels påstå
att Vietnam är ett utpräglat klassam-
hälle, dels att det finns en omfattande
kritik av regeringen. Bägge sakerna
nämns spontant mycket ofta då man
talar med en vietnames.

Dock, en reservation är att vi ju
endast talar med engelsktalande per-

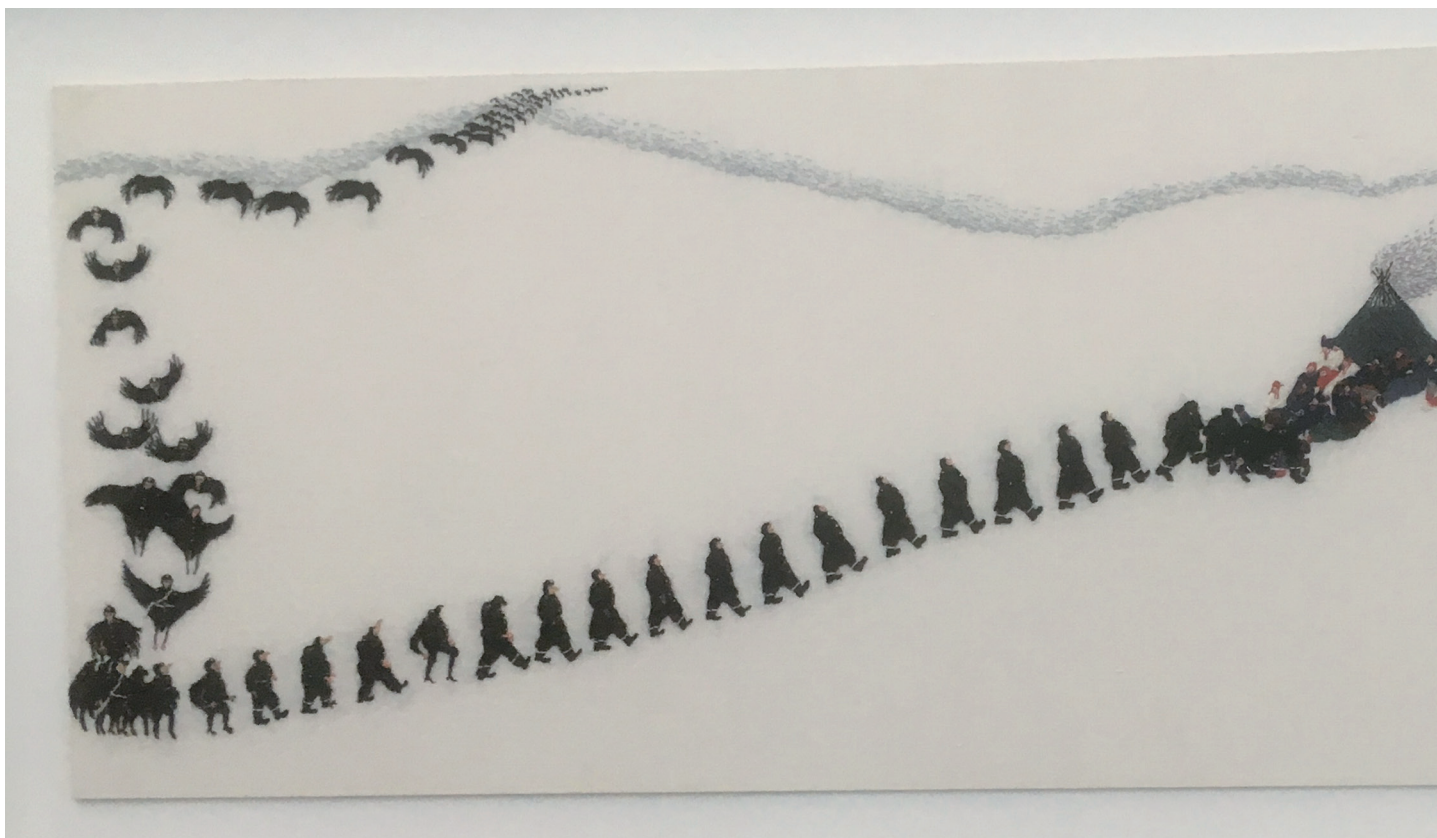

soner, som ju inte är ett genomsnitt
av befolkningen. Vietnams Kommu-
nistparti är det statsbärande partiet
i Vietnam och dess hemsida säger att
landets ekonomiska system är en "so-
cialistorienterad marknadsekonomi",
baserad på statsägd industri. Syftet –
integrering av Vietnam med globala
marknadsekonomin – med socialism
som det långsiktiga målet. Framtiden
får utvisa om den strategin är realis-
tisk, hoppas det går bra, de brukar ju
inte acceptera orättvisor och dålighe-
ter hur länge som helst!

Det stora med Vietnams seger i be-
frielsekriget från USA var det natio-
nella oberoendet, det som är ett måste
för att kunna gå vidare till det av Ho
Chi Minh utpekade målet – socialis-
men. Han kan kanske kan vila lugnt i
sitt mausoleum?"

Jan-Erik Romson

Text och foto

Britta Marakatt-Labba:

Den samiska konstnärinnan Britta Marakatt-Labba ställde ut på Lunds konsthall ett par månader över årsskiftet. Jag besökte utställningen och blev starkt berörd av hennes bilder.

Hon skildrar med sin konst samernas liv på vit linneväv med enkla stygn. Med sitt broderi visar hon vardag med renskötsel men även uppslitande händelser i sitt folks historia, samernas historia.

Hon vill med sina bilder dela med sig av sin kultur för att öka förståelse och minska fördomar, säger hon i en intervju i Sydsvenskan inför sin ut-

ställning på Lunds konsthall.

Uppvuxen i en samisk renskötarfamilj fick Britta Marakatt-Labba som barn följa med på fjället och bo i kåtan och där lyssna till berättelser utifrån den samiska mytologin. Om gudinnorna som skyddade och nåderna som skrämde och om kosmos, stjärnhimlen som man kunde skåda i kåtans tältöppning. Barndomens upplevelser i form av berättande lagrade Britta och de har nu blivit till bilder ur den samiska föreställningsvärlden.

Naturen huvudperson

I hennes bildvärld är naturen huvudperson och hur vi människor hanterar och vårdar den; naturen är storslagen, gränslös, överväldigande; fjällvidder-

na, skogarna, tundran och den gnistrande och stjärnklara arktiska himlen. Jag blev som betraktare hänförd.

Utställningen i Lunds konsthall rymmer bland annat en kopia av den 24 meter långa "Historia" eller Tromsöfrisen, en berättelse på vit linneduk om samernas historia, vars original finns på universitetet i Tromsø, därav namnet. Den visades på utställningen Dokumenta i Kassel 2017 och det var med den frisen hon fick sitt stora internationella genombrott och nu är eftersökt av museer, konsthallar och gallerier världen över.

Hennes bilder uttrycker även mycket humor och vissa är starkt samhällskritiska som bilden Kråkorna där flygande kråkor över fjället förvandlas till poliser på väg att gripa

Kråkorna

Råttor invaderar kåtan (gruvbolag invaderar Sápmi)

Historia i stygn

demonstranter som protesterade mot utbyggnaden av Alta-älven i Norge 1981.

Deltog själv i Alta

Britta deltog själv i Alta och stod på barrikaderna och när poliserna kom över fjället såg de ut som kråkor, berättar hon i en film som visades på Lunds konsthall. Men allteftersom de landade på marken förändrades de och blev poliser.

Hon använder sig gärna av samisk mytologi i en politisk kontext där kråkor symboliserar överheten.

Guiden på Lunds konsthall berättade att bilden *Kråkorna* delades på sociala medier i USA i samband med Standing Rock protesterna 2016 mot pipeline utbyggnaden.

I några av hennes starkaste bilder finns råttor närvarande, råttor som invaderar samekåtan och lemlästar och förstör. För Britta en symbol för hur Sápmi idag invaderas av gruvbolag på jakt efter mineraler.

Britta Marakatt-Labba är 67 år och har verkat som konstnär länge, men hittade sin textila uttrycksform sent och nu är nålen hennes pensel och vapen.

Jag är glad över att ha fått ta del av hennes bilder innan de lämnar Sverige för nästa stora utställning och då i Kanada.

Ingrid Jonsson

Text och foto

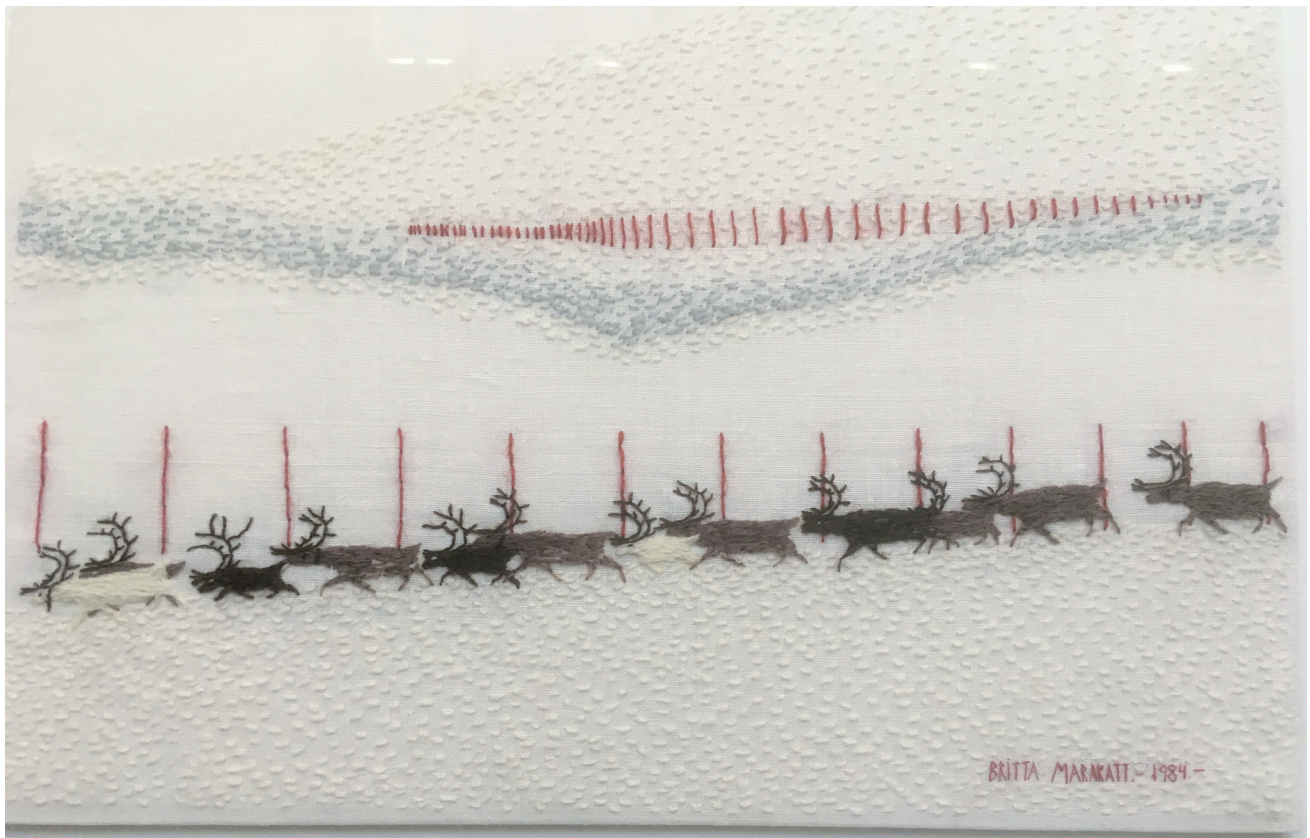
Britta Marakatt-Labba "Historia i stygn"

Lunds konsthall

17 november 2018-13 januari 2019

>>>

Utställning

Foton: Ingrid Jonsson

Britta Marakatt-Labba "Historia i stygn"

Lunds konsthall

17 november 2018-13 januari 2019

Flygande näjder (släpper poliser i älven).

”Existerar vi fortfarande?”

Tommy Orange, cheyenne och arapaho, skildrar i sin debutroman den urbana indianen och dess levnadsvillkor i Oakland, Kalifornien. Olika livsöden löper parallellt men alla har ett gemensamt: att de är ursprungsamerikaner och lever i en urban, ofta fattig miljö.

Författaren skriver i sin prolog ”Att flytta oss till städerna var tänkt som det sista, kritiska steget för att assimilera, absorbera, radera oss - slutet på ett femhundra år långt folkmordsprojekt. Men staden förändrade oss och vi gjorde den till vår.”

Om hur detta gått till berättas i boken genom att vi får följa olika individuella livsöden och deras väg till staden som de nu är ett med, samtidigt som de är sina förfäder och dess minnen. Alla är dock i något avseende präglade av att de blivit fråntagna sitt land och berövat sitt språk, sina traditioner och till och med sina namn.

För flera av romanfigurerna handlar det mest om att överleva och inte hamna i alkohol- och drogtrasket. Som för Tony Loneman, som föddes med alkoholskador och som för Jacquie Red Feather, som själv var en missbrukande mor och nu kämpar med AA-möten och bara varit nykter i tio dagar.

Men där finns även Edwin som växt upp med sin mamma och inte vet vilken stam hans pappa tillhör, eller Blue som adopterades av vita när hon var nyfödd och fick namnet Chrystal, och Dene som fått pengar för att göra ett filmprojekt om infödda i Oakland.

En brokig samling människor som alla är mer eller mindre indianer men med väldigt olika inställning till indiansk kultur. Efterhand ska det visa sig att de ändå har kopplingar till varandra och möts i pow woken där romanen kulminerar med ett explosivt slut.

Pow wow är en danstillställning och sammankomst där tusentals indianer från olika stammar och delar av landet samlas kring gamla sånger och böner, iklädda fjäderdräkt och smycken ackompanjerade av trummor och flöjter i ett försök att bli ett med sina förfäder.

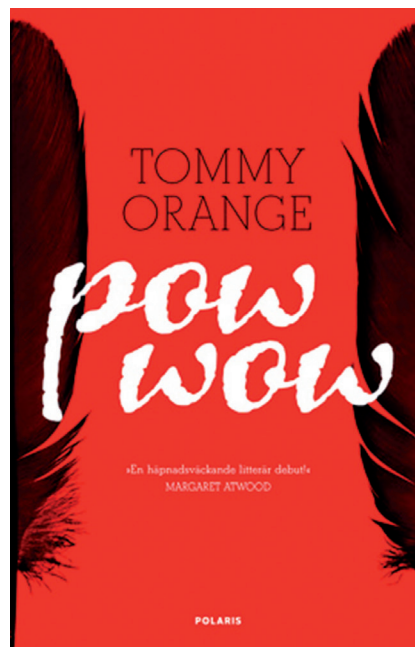
Klä ut sig till indianer

Men som en av romanfigurerna säger: ”Idag är vi tvungna att klä ut oss för att se ut som indianer, att bli en ursprungsindian som väcker intresse” Detta skildras i boken genom en ung kille iklädd traditionell dräkt på väg till pow woken. Han tillfrågas av en dam om vägen och han drar då slutsatsen att hon lika gärna kunde kolla i mobilen, men tilltalar honom för att höra om ”indianen” kan prata. Existerar vi fortfarande? Kan vi prata?

Pow wow är en mycket viktig nutidsroman då det finns få moderna skönlitterära skildringar av indianer. Den är stark och explosiv i vissa delar men ibland för fragmentarisk och svårt att följa alla trådar och personer. Med färre och mer fördjupande livsöden skulle boken nog berört mig mer.

Men viktigt att dessa berättelser blir skrivna och att inte ”indianen” bara används som symbol av och för det Amerika som nästan utplånat dem och oupphörligen kränker dem. Bokens förord är en viktig historielektion i detta.

Ingrid Jonsson

”Pow Wow” (Originaltitel: “There There” 2018)

Tommy Orange

Förlag: Polaris 2019

Några fler lästips:

Sherman Alexie är en spokaneindiansk författare, född i Spokanereservatet som ligger i delstaten Washington i USA. Hans kanske mest kända verk är *The Lone Ranger and Tonto Fistfight in Heaven* (1993) och prisbelönta ungdomsboken *The Absolutely True Diary of a Part-Time Indian* (2007).

Utgivna på svenska:

Rödskinn (2004)

Den absolut sanna historien om mitt liv som halvtidsindian (2008)

/Red.

Verksamhetsberättelsen 2018

Styrelsen

Styrelsen har under verksamhetsåret 2018 bestått av:

Henrik Persson ordförande och ansvarig utgivare för tidningen, Rolf Ericsson vice ordförande och sekreterare, Ingrid Jonsson kassör, samt Ann-Kristin Håkansson och Ola Persson, ledamöter. Suppleanter: Elisabeth Christell, Maria Tjernström och Niskua Igualikinya. Tidningens redaktör Olof Rydström har deltagit i styrelsens sammanträden. Björn Sundblad har varit revisor och Per-Åke Lindblom valberedare.

Föreningsstyrelsen har under året haft 9 protokollförda möten. Till det kommer arbetsmöten och möten då vi distribuerat tidningen, gjort utskick etc. Dessutom har styrelsemedlemmar deltagit i tidningsredaktionens möten och löpande arbete, och enskilda ledamöter har bidragit med artiklar i tidningen.

Tidningen Fjärde Världen

Olof Rydström har varit redaktör och layoutansvarig för tidningen, en uppgift som Elisabeth Christell övertagit under hösten. Tidningen har under året utkommit med två enkelnummer på vardera 24 sidor och ett dubbelnummer. Den tryckta upplagan har minskats något.

Övriga redaktionen har bestått av Henrik Persson, Ola Persson, Ingrid Jonsson, Ann-Kristin Håkansson, Elisabeth Christell och Rolf Ericsson.

Redaktionen har, förutom redaktionsmöten och planering av tidningsinnehållet, införskaffat artiklar och annat material, samt själv bidragit med artiklar, intervjuer och bilder.

Av våra prenumeranter är en stor del bibliotek och andra institutioner, men andelen enskilda personer som

prenumererar har ökat något. Att skaffa fler prenumeranter är ett ständigt pågående projekt. Utskick om förnyelse av prenumerationer har gett goda resultat.

Ann-Kristin Håkansson och Ingrid Jonsson besökte under året Stockholms universitet för att informera om föreningen och uppmuntra studenter att skriva i tidningen. På socialantropologiska institutionen träffade de studenter och en forskare, Heidi Moksnes.

Verksamhet på nätet

Aktiviteter på nätet är: Hemsidan www.f4world.org, Facebooksidan Fjärde Världen Nytt-Fourth World News och föreningens blogg <http://fjardevärlden.nyblogg.se/>. Användningen av sociala medier har utvecklats och förbättrats, särskilt Facebookverksamheten. Dessutom följer enskilda styrelsemedlemmar andra organisationers nätverksamhet och förmedlar vidare informationen. Vi har fortsatt skapa en bättre hemsida och fortsätter med blogg som dock borde uppdateras med inlägg oftare.

Aktiviteter, möten, uttalanden m m

- Rolf Ericsson deltog i MR-fondens seminarium 25 januari om övergångsrättvisa. Fokus på samiska rättigheter (bl.a. Girjasmålet) och behovet av en sanningskommission vad gäller förhållandet mellan staten och det samiska folket.

- Ann-Kristin Håkansson gick en rapporteringskurs på Forum Syd. I samband med det sades att en eventuell ansökan om ett Jordanienprojekt ska vara inne senast den 15 oktober.

- Leo Yankton, själv oglala lakota och uppväxt på Pine Ridge-reservatet i Syddakota i USA, kom 26/4 till ABF-huset och berättade om arbetet mot olje-pipelinen i Standing Rock,

arbetet med ungdomar och den traditionella kulturen, kampen mot alkohol och droger på reservatet. Vi var medarrangörer. Evenemang även på Sundbybergs och Skeppsholmens folkhögskolor.

-Vi deltog på Allmändalen-eventet på Mångkulturellt Centrum 2-3 juni i Fittja: Ann-Kristin Håkansson, Olof Rydström och Henrik Persson höll inledningar. Vi hade tidnings- och bokbord. Vi fick bra kontakter och de som kom på våra föredrag fick ut mycket av dem.

-Samiskan Anita Gimvalls nedbrända kåta i Västerbotten: Vi skrev om det i Fjärde Världen och var aktiva på nätet. Den fortsatta kontakten med Leif Albinsson i Sameföreningen ledde till att han kom till ett styrelsemöte och gav oss mer bakgrund i den frågan och flera andra när det gäller samerna.

Lokalerna

Vi har nu etablerat oss i lokalen på Solidaritetshuset på Söder i Stockholm. Under ledning av Rolf Ericsson har vi börjat systematisera tidningsarkivet - och annan dokumentation. Det är en del fortsatt arbete att göra med det här under det kommande året. Vi skulle också ännu mer kunna använda Solidaritetshusets lokaler till möten av olika slag.

Globalarkivet och Bibliotekstjänst

Sedan några år överlämnar vi en digital kopia av varje nummer av Fjärde Världen till Globalarkivet, som lagt ut artiklar ur dessa nummer från 2006 och framåt på Internet, för icke-kommersiell nedladdning enligt ett Creative Commons-avtal. Många skolelever och vuxenstuderande använder vårt material. Vi lämnar även digital kopia av varje nummer till Bibliotekstjänsts söktjänst ArtikelSök.

Föreningen Fjärde Världen 35 år! 1984-2019

Nätverka med andra organisationer

Styrelsen har fortsatt kontakterna med partipolitiskt obundna organisationer och nätverk som anknyter till föreningens verksamhetsområde. Några exempel är; Sameföreningen i Stockholm, Sametinget, Samer i Syd, organisationer till stöd för olika folk i Myanmar/Burma, Afars Vänner och olika andra folk i Afrika, tidningen É Romani Glinda och andra romska organisationer och institutioner, Östtimorkommittén (inklusive Västpapua), BLLF/Bonded Labour

Liberation Front-Sverige, Latinamerikagrupperna. FIAN är en för Fjärde Världen intressant organisation, som vi kunde försöka ta mer kontakt med och som arbetar med människors rätt till lämplig mat. FIAN:s event är värda att bevaka, liksom deras besökare, som ibland kommer från ursprungsfolk. Läs mer på <http://fian.se>

**Styrelsen
Föreningen Fjärde Världen**

**GE OSS ETT NAMN
och postadress,
så skickar
vi ett gratis
provnummer av
Fjärde Världen.**

**Maila till:
f.varlden@gmail.com**

GDPR

Föreningen Fjärde Världen hanterar dina personuppgifter, till exempel namn, adress, e-postadress och telefonnummer, enligt EU:s nya dataskyddsförordning GDPR som trädde i kraft 25 maj 2018 för att stärka enskilda personers integritet.

Vi sparar inte dina kontaktuppgifter om du inte samtycker. Informationen kommer inte att vidarebefordras till tredje part utan ditt tillstånd utom om det krävs för att bearbeta och fullfölja pågående ärenden.

Du har rätt att när som helst begära information om de personuppgifter vi har om dig.

Maila oss på f.varlden@gmail.com om du har frågor som gäller dina rättigheter i samband med hanteringen av personuppgifter.

Vill du hjälpa oss?

Föreningens och tidningens ekonomi är en smula ansträngd.

Hjälp oss att säkra fortsatt utgivning genom att värva andra prenumeranter! Vi lovar ingen annan värvarbonus än att fortsätta att publicera en angelägen tidskrift.

Prenumerationspriset för 4 nr/år är 250 kronor. För pensionärer, arbetslösa och studenter: 160 kronor. För institutioner: 280 kronor. Stödprenumeration: 350 kronor.

Du kan också bidra med en penninggåva till tidningen! Vår tidning är unik när det gäller att försvara urfolks och etniska minoriteters rättigheter. Den är en röst som behövs i dagens debatt.

**Fjärde Världens plusgiro
479 54 91-2**

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med den nya adressen på baksidan (ej adressidan).

POSTTIDNING B-POST

Avsändare:

Föreningen Fjärde Världen
Solidaritetshuset
Tegelviksgatan 40
11641 Stockholm

FJÄRDE VÄRLDEN

**Ursprungsfolk
Etniska minoriteter
Kulturkrockar & Kulturmöten
Mot rasism & Mot krig
Internationell solidaritet**

Grundad 1984

www.f4world.org f.varlden@gmail.com Vi finns på Facebook!